

Essunga kommun

Riktlinjer för arbetet mot våld i nära relationer

Dokumenttyp
Fastställd

Detta dokument gäller för
Giltighetstid
Dokumentansvarig
Dnr

Riktlinje
Av socialnämnden
2022-09-28 § 59
Essunga kommun
Tillsvidare
Chef social sektor
Sn 2022/57

Innehåll

Riktlinjer - våld i nära relationer	4
1 Inledning	4
1.1 Begrepp	4
2 Mål och syfte	5
2.1 Mål	5
2.2 Syfte	5
2.2 Målgrupp.....	5
3 Lagar och föreskrifter med mera	5
4 Organisation och ansvar	6
4.1 Ansvarsfördelning	6
4.2 Personalens kompetens.....	8
4.3Handledning.....	8
5 Metoder/arbetssätt och samverkan	8
5.1 Identifiera våld i nära relationer	8
5.2 Bedömningsinstrument.....	9
5.3 Behandlingsmetoder/stödmeter	9
5.4 Samverkan.....	9
5.5 Samhandläggning	10
5.6 Samverkansgrupp – VIR-gruppen.....	10
5.7 Extern samverkan.....	10
5.8 Information om socialtjänsten.....	11
6 Våldets uttryck.....	11
7 Vuxna som utsätts för våld i nära relation	11
7.1 Faktorer att tänka på och ta hänsyn till i arbetet med våld i nära relation	11
7.2 Allmän rådgivning och information	12
7.3 Utredning	12
7.4 Bemötande.....	13
7.5 Insatser.....	13
7.6 Boende	14
7.7 Ekonomiskt bistånd.....	15
7.8 Behov av tolk.....	15
7.9 Nyanlända personer.....	15

7.10 Två-årsregeln.....	15
7.11 Särskilt utsatta grupper.....	15
7.12 Sekretessbrytande bestämmelse – förebygga våld i nära relationer	16
8 Barn och unga som utsätts för våld.....	17
8.1 Socialstyrelsens föreskrifter.....	17
8.2 Barnperspektiv	17
8.3 Barnfridsbrott.....	17
8.4 Faktorer att ta hänsyn till i arbetet med våld i nära relation.....	17
8.5 Utredning	18
8.6 Bemötande.....	18
8.7 Insatser.....	19
8.8 Barn på skyddat boende	19
8.9 Insatser när vårdnadshavare inte är överens	20
8.10 Våld som bakgrund till vårdnadskonflikt	20
8.11 Polisanmälan vid brott mot barn	20
9. Hedersrelaterat våld	21
10 Våldsutövare	21
10.1 Bemötande.....	21
10.2 Insatser.....	22
11 Skydd och säkerhet	22
11.1 Hantering av akter.....	22
11.2 Skyddade personuppgifter	22
11.3 Utredningar när någon av föräldrarna har skyddade personuppgifter	23
11.4 Sekretessbeläggning av barns eller ungas vistelseadress	23
11.5 Posthantering.....	23
11.6 Besök på förvaltningen	23
11.7 Samverkan vid akut skyddsbehov	24
11.8 Rättsväsendet.....	24
Bilaga 1	25
Fakta om våld i nära relationer	25
Bilaga 2.....	27
VIR-gruppen -	27
Bilaga 3.....	29
Samtal med våldsutsatta och våldsutövare	29

Riktlinjer - våld i nära relationer

1 Inledning

Våld i nära relationer är ett stort samhälls- och folkhälsoproblem och konsekvenserna av våld i nära relationer påverkar hela samhället. Det påverkar i hög grad hälsa, levnadsvillkor och livskvalitet för de som är drabbade. För att bekämpa våld i nära relationer behöver insatser riktas både till våldsutsatta och våldsutövare. Våld i nära relation förekommer i alla slags relationer oavsett ålder, kön, nationalitet, sexuell läggning eller social position och omfattar flera olika typer av våld,
se bilaga 1 Fakta om våld i nära relationer.

Riktlinjerna för våld i nära relationer är ett styrdokument som vänder sig till social sektors alla verksamheter, även om tyngdpunkten ligger på handläggning av ärenden rörande barn och vuxna utsatta för- eller utövare av våld i nära relationer samt utförandet av insatser för dessa grupper. Verksamhets-specifika rutiner för de olika områdena inom social sektor (myndighet och utförare inom barn, vuxen, äldreomsorg, funktionsnedsättning, arbete och sysselsättning) samt rutiner för samverkan ska finnas.

Riktlinjerna beskriver inriktningen för Essunga kommuns arbete med våld i nära relationer, men ska också kunna användas som en handbok för stöd och vägledning i arbetet med en rättssäker utredning, behovsbedömning och beslutsfattande så att den som är utsatt för våld i nära relation ska få sitt behov av skydd och stöd tillgodosedda.

Riktlinjerna utgår från gällande föreskrifter och allmänna råd och möter lagstiftningens ökade krav och förhållningssätt vid handläggning av ärenden där det förekommer våld. De utgår också från ett barnperspektiv.

1.1 Begrepp

Våld i nära relation. Någon utsätts för våld eller hot om våld (fysiskt-, psykiskt-, ekonomiskt-, materiellt-, sexuellt- eller försummelse) av en närstående.

Närstående. Begreppet närstående är könsneutralt och syftar på varje person som den utsatta, i det enskilda fallet, bedöms ha en nära och förtroendefull relation till. Det kan därmed ibland inbegripa en vidare krets än den närmaste familjen.

Barn som bevittnat våld i nära relation. Att ett barn eller en ungdom bevittnat våld i nära relation innebär att denne har sett, hört eller varit medveten om våld mellan personer som barnet har nära relationer till. Med barn och ungdom avses personer under 18 år.

2 Mål och syfte

2.1 Mål

Socialnämndens mål är:

- Att ha en organisation som säkerställer att alla kommuninvånare som är, eller har varit utsatta för våld i nära relation, ska kunna få sitt behov av skydd och stöd tillgodosett. Detsamma gäller för barn som har bevittnat eller på annat sätt upplevt våld i nära relation.
Organisationen ska också säkerställa att den som har utövats våld kan få stöd för att förändra sitt beteende.

2.2 Syfte

Riktlinjerna syftar till att nämndens mål ska uppnås och även ytterst till att våldet ska upphöra. Riktlinjerna bidrar till detta genom att:

- ge vägledning i hur utredning, dokumentation och uppföljning av insatser för våldsutsatta och våldsutövare ska ske
- tydliggöra ansvar för de delar inom organisationen som berörs och för hur arbetet mot våld i nära relationer ska bedrivas

2.2 Målgrupp

Riktlinjens målgrupp är:

- vuxna som är eller varit utsatta för våld i nära relation
- barn och ungdomar som är eller har varit utsatta för våld i nära relation eller som på annat sätt har upplevt våld i nära relation
- våldsutövare i nära relation

På det professionella planet är målgruppen all personal inom social sektor

3 Lagar och föreskrifter med mera

Rådande lagar och föreskrifter är styrande. Handläggare för ärenden som gäller enskilda inom nämndens område ska hålla sig uppdaterade om lagar och föreskrifter inom sitt verksamhetsområde. Kommunen har det yttersta ansvaret för att barn och vuxna som lever med våld i nära relation får det stöd och den hjälp de behöver (2 kap. 1 § SoL).

Socialtjänstens arbete avseende våld i nära relation regleras främst genom socialtjänstlagen (SoL), och Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4).

All handläggning i ärenden där det förkommer våld i nära relation ska utgå från lagstiftning, föreskrifter och Socialstyrelsens allmänna råd.

Av 5 kap. 11 § Socialtjänstlagen, SoL, framgår:

Första stycket – Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp.

Andra stycket – Socialnämnden ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att

förändra sin situation.

Tredje stycket – Socialnämnden ansvarar för att ett barn, som utsatts för brott, och dennes närstående får det stöd och den hjälp som de behöver.

Fjärde stycket – Socialnämnden ska också särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvarar för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver. Lag (2012:776)2. I nya barnfridslagen, 4 kap 3 § Brottsbalken, anges att det är straffbart att låta barn uppleva olika former av brott mot närstående.

Av föreskrifterna framgår även att socialnämnden ska fastställa mål för arbetet med våldsutsatta samt fastställa var i verksamheten ansvaret ligger för att utreda, fatta beslut i och följa upp ärenden som gäller våldsutsatta eller barn som bevittnat våld.

Vid dokumentation under handläggning av ärenden som gäller enskilda samt under genomförande och uppföljning av insatser tillämpas SOSFS 2014:5 *Dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS*.

Som komplement till föreskrifter och allmänna råd ger Socialstyrelsen ut handböcker inom olika områden:

Socialstyrelsens handbok *Våld* syftar till att ge socialtjänsten och hälso- och sjukvården vägledning inom området våld i nära relationer och tar upp lagstiftning och förarbeten samt kunskap baserad på forskning och erfarenheter från verksamheterna.

Socialstyrelsens handbok *Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten* ska underlätta tillämpningen av de lagar och regler som gäller socialnämndens handläggning av ärenden.

Socialstyrelsens vägledning *Att vilja se, vilja veta och att våga fråga* behandlar förutsättningarna att upptäcka våldsutsatthet inom socialtjänst och hälso- och sjukvård.

4 Organisation och ansvar

4.1 Ansvarsfördelning

Handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer (utreda, fatta beslut och följa upp) sker på myndighetsenheten barn och vuxna. Handläggare inom myndighetsenhetens olika områden ska samarbeta i ärenden som rör våld i nära relation och arbetet ska bedrivas utifrån den enskildes perspektiv och behov. Olika utredningar och insatser ska samordnas så de inte motverkar varandra. Ansvaret för samarbete och samordning åligger var och en som arbetar inom myndighetsenheten och omfattar även utförare inom sociala resursenheten i de fall uppdrag är pågående. I de fall den enskilde har insatser inom annan verksamhet, till exempel utförare av LSS-insats, ska samverkan ske mellan handläggare på myndighetsenheten och aktuell utförare.

I ärenden där det förekommer våld i nära relation är ansvaret organiserat enligt följande:

Socialsekreterare vuxen ansvarar för:

- att utreda, besluta om och följa upp insatser för våldsutsatta vuxna personer

- att alltid informera barn och familj om det finns barn som på något sätt kan ha upplevt våld
- att upprätta uppdrag till utförare vid öppenvårdsinsatser
- att utföra insatsen råd- och stöd för vuxna – våldsutsatt och våldsutövare (stödsamtal med socialsekreterare)
- att informera våldsutsatta och våldsutövare om var de kan söka hjälp om personerna inte önskar hjälp från socialtjänsten (till exempel Utväg)
- att ta reda på om samverkan inom eller utom den egna enheten behövs och tillse att samverkan sker

Socialsekreterare barn och familj ansvarar för:

- att utreda, besluta om och följa upp insatser för våldsutsatta barn eller barn som har bevittnat eller på annat sätt upplevt våld
- att upprätta uppdrag till utförare (vid öppenvårdsinsatser) och genomförandeplan (vid placeringar)
- att utföra insatsen råd- och stöd för barn (stödsamtal med socialsekreterare)
- att ta reda på om samverkan inom eller utom den egna enheten behövs och tillse att samverkan sker
- att anmäla barnfridsbrott enligt 4 kap 3 § Brottsbalken

Socialsekreterare ekonomiskt bistånd ansvarar för:

- att utreda och handlägga ansökan om ekonomiskt bistånd
- att ta reda på om samverkan inom eller utom den egna enheten behövs och initiera samverkan vid behov

Familjerättssekreterare i Lidköping ansvarar för:

- att genomföra samarbetsamtal
- att göra vårdnads-, boende- och umgängesutredningar på begäran av tingsrätten

Utförare inom öppenvården sociala resursenheten ansvarar för:

- att upprätta genomförandeplan för insats tillsammans med den enskilde
- att utifrån uppdrag utföra insats som beviljats av vuxen- eller barnhandläggare
- att ta reda på om samverkan inom eller utom den egna enheten behövs och tillse att samverkan sker
- att utföra serviceinsatser (icke biståndsbedömda) som innebär stödjande och/eller motiverande samtal vid upp till fem tillfällen med våldsutsatta (vuxna och barn) och våldsutövare. Om det framkommer vid serviceinsats att det finns barn som på något sätt kan ha upplevt våld, ska alltid myndighetsenheten, barn och familj, informeras.
- att arbeta förebyggande, informerande och motiverande vid kontakter i den öppna verksamheten och i pågående insatser

Alla som arbetar inom social sektor i Essunga kommun ansvarar för:

- att ställa frågor för att upptäcka våld enligt verksamhetens egen rutin se 5.1 Identifiera våld i nära relationer
- att våga se och våga fråga vid misstanke om våld, se 5.1 Identifiera våld i nära relationer
- att anmäla kännedom om att barn utsätts till myndighetsenheten (alla bör anmäla och den som arbetar professionellt i verksamhet med barn har anmälningsplikt och måste anmäla)

- att hjälpa personer med behov av stöd på grund av våld i nära relationer att komma i kontakt med myndighetsenheten (vid behov av biståndsbedömd insats) eller sociala resursenheten (vid önskemål om serviceinsats – råd och stöd). Tänk på att det alltid går att kontakta myndighetsenheten eller VIR-gruppen för att avidentifierat resonera om ett ärende vid osäkerhet!

Det finns en intern samverkansgrupp (VIR-gruppen) bestående av representanter från flera delar av social sektor. Gruppen har särskilt ansvar för att tillgodose kompetensen inom området våld i nära relationer, se rubrik 5.6 *Samverkansgrupp – VIR-gruppen*

4.2 Personalens kompetens

Personal som arbetar med handläggning och uppföljning av alla slags ärenden som gäller enskilda enligt socialtjänstlagen (2001:453) bör ha kunskap om våld och andra övergrepp av eller mot närstående samt ha förmågan att omsätta kunskaperna i det praktiska arbetet.

Personalen bör dessutom ha socionomexamen (SOSFS 2014:4).

Personal som arbetar med handläggning och uppföljning av ärenden som gäller våldsutsatta barn och barn som bevittnat våld bör dessutom ha kunskaper om:

- hur man för samtal med ett barn om våld och andra övergrepp, och
- vilka konsekvenser det kan få för ett barn att utsättas för eller bevittna våld eller andra övergrepp av eller mot närstående (SOSFS 2014:4).

Socialsekreteraren ska kunna göra en initial bedömning av om det föreligger risk för våld eller hot om våld samt kunna göra en risk- och säkerhetsbedömning. Förutsättningar för ett kvalificerat arbete är att socialsekreteraren har kunskap om våld i nära relationer, kännedom om riktlinjer och organisation gällande arbetet med våld i nära relation, samt kunskap om gällande lagstiftning. Vidare behöver socialsekreteraren ha förmåga att bemöta en person i kris samt förhålla sig till motstridiga intressen och konflikter.

Socialsekreteraren behöver även vara medveten om sina egna föreställningar och värderingar kring våld för att förutsättningslöst kunna bemöta våldsutsatta personer. Om till exempel en utsatt kvinna missbrukar eller är handlingskraftig betyder det inte att våldet är mer legitimt. Genom att använda bedömningsinstrumentet FREDA (se 5.4 *Bedömningsinstrument*) minskar risken att bedömningen påverkas av stereotypa föreställningar om våld i nära relation.

4.3Handledning

I ärenden där man samverkar mellan enheterna kan gemensam handledning behövas. Personal ska kunna ta upp behovet av gemensam handledning och bjuda in varandra till respektive grupps handledning, såväl process- som metodhandledning. Handledaren ska ha kompetens om våld i nära relation.

5 Metoder/arbetsätt och samverkan

5.1 Identifiera våld i nära relationer

En viktig förutsättning för att våldsutsatta vuxna och barn som upplevt våld ska få den vård och det stöd som de behöver är att våldet upptäcks. Socialstyrelsen anger i sin vägledning *Att vilja se, vilja veta och att våga fråga* att många våldsutsatta söker sig till hälso- och sjukvården och socialtjänsten utan att berätta om sin våldsutsatthet, men uppger att det hade underlättat för dem ifall personal ställt frågan om erfarenhet av våld. När det gäller att rutinmässigt ställa frågor om våld anger Socialstyrelsen att det råder samstämmighet inom

den internationella litteraturen om att det saknas evidens för att rutinfrågor om våld minskar våldsutsatthet eller ökar hälsan, men också att det i en forskningssammanställning från 2013 framgår att upptäckten av våld ökar markant när man frågar om våld, framför allt inom mödrahälsovården. Socialstyrelsens rekommendation är att frågor om våldsutsatthet rutinmässigt ställs inom mödrahälsovården, vuxenpsykiatri samt barn och ungdomspsykiatri. Det är rimligt att anta att det även inom social sektors verksamheter ger ett positivt utfall att rutinmässigt ställa frågor om våld och därför ska frågor om förekomst av våld ställas vid kontakter med de olika verksamheterna. Till detta används FREDA-kortfrågor. Det räcker dock inte att bara fråga om våld, man behöver också följa upp svaren och hjälpa den våldsutsatta vidare till rätt vårdinstans. Anvisning för att ställa frågorna och för att hantera svaren finns utarbetade i dokumentet *Rutin FREDA-kortfrågor*.

När det gäller personer som vid kontakter med social sektors verksamheter visar tecken på våldsutsatthet är det viktigt att ställa mer ingående frågor om förekomst av våld, vilket också beskrivs mer i rutinerna för de olika verksamheterna samt i anvisningen för att ställa frågor, se bilaga 3 *Samtal med våldsutsatta och våldsutövare*.

5.2 Bedömningsinstrument

För att upptäcka och bedöma våld i nära relation mellan vuxna ska huvudsakligen det standardiserade bedömningsinstrumentet FREDA användas. Detta bedömningsinstrument är ett stöd i utredningen för att få en bild av omfattningen av våldet samt för att göra en riskbedömning avseende våld.

FREDA är framtaget till stöd för socialtjänstens arbete med våldsutsatta personer för att synliggöra våldet och göra riskbedömningar för fortsatt våld. Instrumentet har tre delar:

- FREDA-kortfrågor som är ett stöd i att identifiera våld i enskilda ärenden.
- FREDA-beskrivning är ett stöd i att få en uppfattning om karaktären på det våld som förekommit eller förekommer.
- FREDA-farlighetsbedömning hjälper socialtjänsten att bedöma risken för fortsatt utsatthet och ska användas som underlag för att bedöma behovet av skydd.

När det gäller hedersrelaterat våld används bedömningsinstrumentet Patriark.

5.3 Behandlingsmetoder/stödmeter

För barn kan *Trappan-modellen* användas. Modellen är en metod för samtal med barn som upplevt våld i sin familj och genomförs av familjepedagog på sociala resursenheten. I samband med barnförhör använder familjepedagog metoden *Efter barnförhör*. Se *Rutin för barnförhör i VIR-ärenden*.

Sociala resursenheten ska använda lämpliga arbetsmetoder i arbetet med våldsutsatta och våldsutövare.

Under rubrikerna 7 Vuxna som utsätts för våld i nära relation, 8 Barn och unga som utsätts för våld och 10 Våldsutövare, finns beskrivet de insatser som kan beviljas respektive grupp, samt de serviceinsatser (icke biståndsbedömda) som kommunen erbjuder.

5.4 Samverkan

Samverkan är centralt när det gäller ärenden som omfattar våld i nära relationer och samverkan inom myndighetsenhetens olika delar och med aktuella utförare ska ske enligt gemensam rutin för samverkan, *Rutin för intern samverkan*. Olika utredningar och insatser ska samordnas så de inte motverkar varandra. Ansvar för samarbete och samordning åligger var och en som arbetar inom myndighetsenheten och omfattar även utförare inom sociala

resursenheten i de fall uppdrag är pågående. I de fall den enskilde har insatser inom annan verksamhet, till exempel utförare av LSS-insats, ska samverkan ske mellan handläggare på myndighetsenheten och aktuell utförare.

5.5 Samhandläggning

Samverkan kan också behöva ske genom samhandläggning när det gäller särskilt utsatta grupper. Detta kan gälla vid handläggning av ärenden som rör:

- äldre personer
- personer med funktionsnedsättning
- personer med missbruksproblematik

I dessa fall kan det krävas att handläggare från de olika områdena bedömer en våldsutsatt persons ärende utifrån sina specifika kompetensområden. Handläggarna från de olika områdena kan behöva träffa personen tillsammans för att bedöma dennes hela situation och behov av hjälp. Huvudansvaret för ärendet ligger dock hos den utredande vuxen- eller barnhandläggaren, och denne ansvarar för att vid behov ta hjälp av handläggare med den kompetens som behövs.

5.6 Samverkansgrupp – VIR-gruppen

I Essunga kommun finns en samverkansgrupp, VIR-gruppen, som består av representanter från utförarverksamheter och från samtliga områden inom myndighetsutövning (barn, vuxna, ekonomiskt bistånd, funktionshinder, äldreomsorg). Gruppens sammansättning och uppdrag beskrivs i bilaga 2, *VIR-gruppen*.

VIR-gruppens syfte är framför allt att vara stöd och kunskapsresurs för övriga medarbetare genom att informera och sprida kunskap om våld i nära relationer inom främst social sektors olika enheter. Gruppen ska också ha översikt över och bevaka utbildningar som erbjuds inom området våld i nära relationer.

Enskilda ärenden kan lyftas av medarbetare för rådgivning i VIR-gruppen, detta sker då oidentifierat. För att lyfta ett ärende för rådgivning kontaktas VIR-gruppens samordnare.

5.7 Extern samverkan

Utväg

I ärenden som rör våld i nära relationer kan Utväg i Skaraborg eller Södra Älvsborg konsulteras. Utväg kan även träffa våldsutsatta och våldsutövare och barn för samtal, enskilt eller i gruppverksamhet.

Lidköping

Essunga kommun samverkar med Lidköpings kommun som erbjuder hjälp till våldsutövare.

Barnahus

Om man i ett ärende som rör barn som utsatts för- eller bevittnat våld i nära relationer behöver rådgöra om polisanmälan ska göras går det bra att kontakta Barnahus i Skövde. Vid behov lyfts därefter ärendet oidentifierat vid besök hos Barnahus eller vid skype-möte. Vid dessa möten deltar även polis, BUP, åklagare och barnläkare.

Ofta finns även behov av ytterligare extern samverkan, exempelvis med polis, sjukvård och andra kommuner. Kontakter med dessa tas vid behov. I vuxenärenden behövs alltid samtycke till att ta sådana kontakter.

5.8 Information om socialtjänsten

Information till medborgare om socialnämndens insatser för våldsutsatta, våldsutövare och barn som bevittnat, eller på annat sätt upplevt våld, ska ges i de kontakter som förekommer i den öppna verksamheten och i pågående insatser. Vidare ska information finnas tillgänglig vid följande identifierade nyckelplatser i kommunen och det är VIR-gruppen som samordnar spridningen av informationsmaterial:

- Familjecentral
- Barna- och mödravårdscentral
- Närhälsa
- Särskilt boende för äldre
- Daglig verksamhet
- AME-huset
- Biblioteket
- Kyrkan
- Integrationscenter
- Apoteket
- Förskola/skola
- Essunga bostäder
- Elevhälsa

6 Våldets uttryck

Våld i nära relation förekommer i alla slags relationer oavsett ålder, kön, nationalitet, sexuell läggning eller social position och omfattar flera olika typer av våld. Dessa beskrivs i *bilaga 1 Fakta om våld i nära relationer*.

7 Vuxna som utsätts för våld i nära relation

7.1 Faktorer att tänka på och ta hänsyn till i arbetet med våld i nära relation

Våld i nära relation är oftast inte en engångshändelse. Våldet kan ske planerat och kan ofta trappas upp och bli grövre. Därför är det viktigt att våldet upptäcks tidigt. Det är vanligt att våld normaliseras i relationer och detta kallas för normaliseringsprocessen. Kännetecknande är att våldsutövaren gradvis krymper den våldsutsattas livs- och handlingsutrymme. Det kan medföra att den våldsutsatta själv förminskar det våld denne blivit utsatt för och inte berättar hur våldet och kränkningarna egentligen sett ut. Det är också vanligt att den som utövar våldet minimerar och förnekar graden av våld och de konsekvenser som våldet har. Anpassningen till våldet leder ofta till isolering och att den våldsutsatta blir mer beroende av förövaren. Perioder utan våld kan ge den utsatta förhoppningar om att relationen ska förbättras och att våldet ska upphöra.

Relationen mellan den utsatta och förövaren kan medföra komplicerade känslor av skuld och skam, ibland i kombination med en vilja att ge stöd till förövaren. Den utsattas anpassning kan leda till en psykologisk nedbrytningsprocess med minskad självkänsla och att den utsatta anammar förövarens verklighetsuppfattning.

Konsekvenserna av våldet varierar mellan olika individer och situationer. Förutom fysiska skador och hög risk för bestående men är psykosociala belastningsfaktorer mycket vanligt

bland de som har utsatts för våld i nära relation. Depression och ångeststörningar är vanliga symtom och den våldsutsatta riskerar att drabbas av posttraumatiskt stressyndrom.

Våld i nära relation leder ofta till en vårdnadskonflikt, och den våldsutsatta väljer ibland att stanna kvar i en relation på grund av oron för att förlora kontakten med barnen eller inte kunna skydda barnen mot våld. Våld i nära relation kan öka i samband med en separation eller en dom. Att ha tillgång till barnet kan vara ett sätt för den våldsutövande föräldern att fortsätta ha kontroll över sin tidigare partner.

Att djur finns i familjen kan också vara ett hinder för den våldsutsatta att lämna våldsutövaren. Det finns ofta en oro för vad som händer djuret om det lämnas kvar och våldsutövaren kan också ha hotat med att göra djuret illa. Det är mycket viktigt att vi tar reda på om det finns djur som utgör hinder för den våldsutsatta att lämna förhållandet och att vi i så fall underlättar så att djuret kan följa med eller är behjälpliga om djuret behöver lämnas någonstans. Det kan handla om praktisk eller ekonomisk hjälp utifrån situation och behov.

7.2 Allmän rådgivning och information

Insatser kring våld i nära relation är alltid frivilliga för vuxna som är utsatta eller som är våldsutövare. Rådgivning och information bör bland annat omfatta att motivera den våldsutsatta att göra polisanmälan. Om någon efterfrågar rådgivning och information kring våld i nära relation ska detta ses som en öppen serviceinsats vid kontakt upp till fem tillfällen. Det sker då ingen myndighetsutövning – ingen aktualisering eller utredning görs. Om personen därefter ansöker om fortsatt stöd eller annan hjälp, ska utredning göras av socialsekreterare och fortsatta insatser sker efter beslut om bistånd. Om det framkommer vid serviceinsats att det finns barn som på något sätt kan ha upplevt våld, ska alltid myndighetsenheten, barn och familj, informeras. Våldsutövare motiveras att ta emot insatser – öppna insatser eller insatser beviljade som bistånd, se *Rutin för handläggning vid våld i nära relationer, vuxen*.

7.3 Utredning

När en våldsutsatt tar kontakt med socialnämnden och ansöker om stöd ska en utredning enligt 11 kap 1 § SoL inledas. För detaljerat tillvägagångssätt, se *Rutin för handläggning vid våld i nära relationer, vuxen*. Kontakt med den våldsutsatta kan också initieras utifrån en anmälan, men utredning kan i sådana fall endast ske om den enskilde själv vill. Utredningen ska ske skyndsamt och utmynna i en bedömning av behovet av insatser, samt eventuellt förslag till insatser.

Särskild utredningsmall finns i verksamhetssystemet och ska alltid användas vid utredningar om våld i nära relationer.

Det ska alltid klargöras om den vuxne har barn, eller om det finns barn som på något sätt upplevt våldet (själv utsatts, bevittnat eller på annat sätt varit medveten om våldet). I så fall ska uppgifter om detta alltid lämnas till barn och familj. I ärenden där det finns barn i familjen ska konsekvenserna för barnen alltid övervägas innan beslut som gäller den vuxne fattas. Övervägandet ska dokumenteras i utredningen.

Enligt Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2014:4 5 och 6 kap) bör man i utredningen beakta behovet av akut stöd och hjälp på kort och lång sikt, våldets konsekvenser för den utsatta, den våldsutsattas nätverk, osv.

En riskbedömning för fortsatt våld ska göras och dokumenteras i utredningen.

Riskbedömningar ska göras och dokumenteras kontinuerligt vid behov, exempelvis när någon träffar en ny partner, vid dom gällande vårdnad, boende och umgänge och så vidare. Om uppgifter behöver hämtas in från andra myndigheter eller enskilda ska det finnas samtycke från den berörda personen. Detsamma gäller om uppgifter ska lämnas från socialtjänsten till andra myndigheter. Utredningen ska också omfatta polisens bedömning av risken för fortsatt våld, förutsatt att samtycke finns. Socialtjänstens bedömning ska delges polisen, samtycke även till detta behövs från den våldsutsatta. Det förekommer att socialtjänst och polis kommer fram till olika bedömningar vad gäller hot- och risksituation. Polisens bedömning ska alltid vägas in i socialtjänstens bedömning men om polis lägger ned sin utredning med anledning av bristande bevisning, måste socialtjänsten ändå fortsätta sitt arbete och göra självständiga bedömningar utifrån sitt ansvarsområde.

7.4 Bemötande

Socialtjänstens verksamhet ska, enligt socialtjänstlagen (1 kap. 1 § SoL), bygga på respekt för människors självbestämmanderätt och integritet.

Ett professionellt bemötande kännetecknas av respekt för den enskilde samt ett förhållningssätt som möjliggör en öppen och förtroendefull relation.

Rädsla och känslor av skuld och skam kan göra det svårt för en våldsutsatt person att vända sig till socialtjänsten. Den drabbade kan känna sig kluven om denne samtidigt tycker synd om, eller på andra sätt bryr sig om den eller dem som utövar våldet. En våldsutsatt person kan vara rädd för sin egen och eventuella barns säkerhet och orolig för att inte bli trodd. Självkänslan och tilltron till den egna förmågan kan vara påverkad av att personen har varit utsatt för våld och kränkningar. Det är viktigt att lyssna in den enskilde och ge tillräckligt med tid. Det är också viktigt att den våldsutsatta blir tagen på allvar när denne berättar om vad som hänt men också att ha ett förhållningssätt där det framgår att våld i alla former är oacceptabelt.

7.5 Insatser

Insatser beviljas med stöd av 4 kap 1§ Socialtjänstlagen. Insatser som kan ges till vuxna är:

- Råd och stöd (= samtal med socialsekreterare)
- Stödkontakt VIR (utförs av öppenvården sociala resursenheten). Innebär individuellt anpassat stöd utifrån behovet i samband med våld i nära relationer. Kan vara stödsamtal men det kan också vara annat stöd som den utsatte behöver i sin situation. Stödet kan till exempel innefatta:
 - Information och råd
 - Stödsamtal
 - Hjälps att ordna stadigvarande boende
 - Stöd i föräldraskap
 - Förmedling av kontakt med frivilligorganisation o andra aktörer
 - Hjälps vid kontakter med hälso- o sjukvården och andra myndigheter t.ex. polisen och Skatteverket
 - Praktisk hjälp – kan innebära hjälp med intyg, kontakter med sjukvård, andra myndigheter, bostadsbolag, andra kommuner och liknande
- Kontaktperson
- Skyddat boende (Kvinnjour eller annat skyddat boende)

- Andra boendeformer – olika former av akut boende (journlägenhet, hotell, vandrarhem eller dylikt)
- Familjehem
- Ekonomiskt bistånd

När insatser beviljas ska en genomförandeplan upprättas där målet för insatserna och hur insatserna ska utföras framgår. Insatserna och genomförandeplanen ska följas upp. Det är utföraren som utifrån uppdraget från socialsekreteraren utformar genomförandeplan, utom när insatsen utförs av lekman (kontaktperson, familjehem), då ligger ansvaret för genomförandeplan hos socialsekreteraren.

Vid bedömning av vilka insatser som ska erbjudas ska hänsyn tas till våldets allvarlighetsgrad. En bedömning ska göras av risken för fortsatt våld, liksom behovet av skydd för den våldsutsatta och denna bedömning avgör vilket stöd som ska erbjudas. I många fall vet inte den som är utsatt för våld vilka möjligheter till stöd och skydd som finns och behöver därför information om vilken hjälp som finns att få. Ett riktmärke är ju allvarligare våld, desto högre risk för fortsatt våld och då behöver fokus på insatserna utgå från säkerhet och skydd. Dessa insatser kan kombineras med andra individuella insatser som syftar till att stärka den våldsutsatta

När den våldsutsatta även har behov av insatser från hälso- och sjukvården ska en individuell plan (SIP) enligt 2 kap 7§ SoL göras tillsammans med den våldsutsatta, socialtjänsten och hälso- och sjukvården

7.6 Boende

I de fall den våldsutsatta och förövare lever tillsammans ska handläggare arbeta för att den våldsutövande partnern hålls ansvarig för sitt beteende och sina handlingar.

Våldsutövaren ska i första hand motiveras att lämna den gemensamma bostaden så att den våldsutsatta partnern och eventuella barn kan bo kvar. Ur ett barnperspektiv är det bättre att den som utövar våld lämnar hemmet än att den våldsutsatta och barnen gör det. Barnen behöver då inte ryckas upp ur sin vanliga miljö och kan gå kvar i sin förskola eller skola.

När det gäller misstänkt våld mot barn ska en särskild skyddsbedömning göras innan beslut fattas om barnet kan vara kvar i sin hemmiljö.

Den våldsutsatta kan bo kvar i den gemensamma bostaden endast under förutsättning att det inte innebär någon risk för ytterligare våld. En säkerhetsplanering bör genomföras i samråd med polisen i de fall en polisanmälan gjorts.

När det av säkerhetsskäl är nödvändigt att en utsatt person måste lämna sin ordinarie bostad ska en prövning göras av den utsattas individuella behov, till exempel om det är nödvändigt med skyddat boende eller om annan form av boende kan vara tillräckligt.

Om den utsatta behöver stöd och hjälp i form av skyddat boende ska boendet ha tillräcklig bemanning och skyddsanordningar för att kunna erbjuda skydd, råd och stöd. Om det finns medföljande barn ska boendet ha personal som har kunskap om barns behov. För att undvika att adressuppgifter till tillfälliga och skyddade boenden blir allmänt kända ska dessa uppgifter behandlas varsamt och inte spridas.

7.7 Ekonomiskt bistånd

Ekonomiskt bistånd omfattar försörjningsstöd (kostnader inom riksnorm samt skäliga faktiska kostnader för till exempel boende och hushållsel) och bistånd till livsföringen i övrigt (läkarvård eller tandvård, glasögon, möbler, husgeråd, vinterkläder etcetera).

En våldsutsatt person kan ha behov utöver vad som normalt brukar beviljas som ekonomiskt bistånd. Det kan till exempel handla om högre kostnader för boende, mat och kläder eller kostnader för skydd som extra lås, titthål och mobiltelefoner. Det kan också vara aktuellt att bevilja bistånd till kostnader som uppstår eller blir högre med anledning av skyddade personuppgifter. Personer som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp kan också behöva akut bistånd från socialtjänsten upprepade gånger och det är alltid skyddsbehovet som ska vara det centrala i bedömningen. Särskild hänsyn ska tas till om den utsatta har tillgång till pengar, bankkort och bankkonton i praktiken.

Att en person utsätts för våld eller andra övergrepp betyder dock inte automatiskt att den vanliga biståndsprövningen helt sätts ur spel och individuella bedömningar måste göras från fall till fall. Socialstyrelsens allmänna råd om ekonomiskt bistånd (SOSFS 2013:1) ger exempel på när det kan finnas skäl att beräkna kostnader till en högre nivå än riksnormen och Essunga kommuns riktlinjer för ekonomiskt bistånd lämnar mer detaljerad information på handläggningsnivå.

Vid utbetalning av ekonomiskt bistånd ska kontroll ske så det enbart är den utsatta som har tillgång till det aktuella bankkontot. Om kontot är gemensamt med förövaren ska den utsatta uppmanas att omgående skaffa eget konto samt avsluta det gemensamma kontot.

7.8 Behov av tolk

Tolk ska alltid erbjudas när det finns misstanke om utsatthet för våld i ett ärende där den utsatta inte kan svenska. I ärenden där det misstänks förekomma våld i nära relation ska anhöriga inte användas som tolkar. Tolken bör vara auktoriserad. Det kan vara viktigt att fråga den utsatta om denne vill ha en kvinnlig eller manlig tolk samt undersöka om den tilltänkta tolken känner släkten. Telefontolk kan ofta vara det bästa alternativet.

7.9 Nyanlända personer

När socialnämnden får information om att person som är asylsökande kan vara utsatt för våld har socialnämnden enligt 2 kap 1 § SoL det övergripande ansvaret för att den våldsutsatta får hjälp. Migrationsverket har dock ansvar för att bevilja logi, dagersättning och särskilt bidrag. Om socialnämnden bedömt att det är lämpligt kan migrationsverket omplacera den våldsutsatta inom sin egen förläggningsorganisation. I dessa ärenden ska samråd ske med migrationsverket för att den våldsutsatta ska få det stöd och hjälp denne behöver.

7.10 Två-årsregeln

När en person gift sig och flyttat till Sverige beviljas permanent uppehållstillstånd först efter två år. Vid särskilda skäl kan undantag göras och utsatthet för våld kan vara ett sådant särskilt skäl. Det är därför viktigt att noga dokumentera och genomföra utredningen sakligt, då den kan komma att användas som underlag för ett ställningstagande om den våldsutsatta ska få permanent uppehållstillstånd.

7.11 Särskilt utsatta grupper

Våld förekommer i alla slags relationer. Några grupper som bedöms särskilt utsatta är:

- äldre kvinnor
- kvinnor med funktionsnedsättning

- kvinnor med utländsk bakgrund
- kvinnor med missbruksproblem
- flickor/kvinnor som lever med hedersrelaterat våld och förtryck
- personer i samkönade relationer eller andra HBTQ-personer

Förhållandena kan se annorlunda ut och stödinsatserna kan behöva utformas på ett särskilt sätt för äldre personer, personer med funktionsnedsättning och personer med missbruksproblematik. I dessa fall kan det vara befogat att personal från olika enheter bedömer en våldsutsatt persons situation utifrån sina specifika kompetensområden och kanske även träffar den utsatta personen tillsammans.

Om det gäller en våldsutsatt person med missbruks- och beroendeproblematik kan våldet och missbruket utredas parallellt och utmyнна i en bedömning av samtidiga insatser för våldsutsatthet och missbruk.

Det viktiga är att insatserna samordnas och att den interna samverkan fungerar väl, så att den våldsutsatta får det stöd och skydd som motiveras av våldet.

7.12 Sekretessbrytande bestämmelse – förebygga våld i nära relationer

En ny sekretessbrytande bestämmelse har införts i 10 kap. 18 c § offentlighets- och sekretesslagen (OSL). Bestämmelsen innebär att personal inom socialtjänsten under vissa förutsättningar får lämna uppgifter till Polismyndigheten som rör en enskild eller en närstående till den enskilde i syfte att förebygga att en enskild begår allvarligare vålds-, frids- eller sexualbrott mot den närstående till den enskilde.

Enligt bestämmelsen hindrar sekretessen enligt 26 kap. 1 § OSL inte att en uppgift som rör en enskild eller en närstående till den enskilde lämnas till Polismyndigheten, om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att den enskilde mot den närstående kommer att begå ett sådant brott som avses i 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år.

Enligt förarbetena till bestämmelsen ska en riskbedömning göras i varje enskilt fall. Det måste finnas konkreta omständigheter som motiverar bedömningen att det finns en risk för att den enskilde mot den närstående kommer att begå ett sådant brott som avses i paragrafen. Det är tillräckligt att det med hänsyn till samtliga omständigheter bedöms finnas en risk som varken är obetydlig eller avlägsen. Av särskild betydelse är om den enskilde tidigare har begått vålds-, frids- eller sexualbrott eller om det har fattats beslut om kontaktförbud.

Vidare krävs för ett utlämnande att uppgiften kan antas bidra till att förhindra brottet. Det innebär att det inte krävs att uppgiftslämnandet med säkerhet kan sägas få sådan effekt. Det är i stället tillräckligt med ett antagande om att uppgifterna kan bidra till att Polismyndigheten till exempel ingriper i en konkret situation för att förhindra att ett brott begås eller vidtar åtgärder för att skydda det tilltänkta brottsoffret.

Slutligen krävs att det med hänsyn till planerade eller pågående insatser för den enskilde eller för den närstående, eller av andra särskilda skäl inte är olämpligt att uppgiften lämnas ut. Det kan till exempel handla om omständigheter i det enskilda fallet som visar på en risk för att ett uppgiftslämnande kan rubba förtroendet för myndigheten på ett sådant sätt att den enskilde eller den närstående inte söker hjälp och stöd. Andra särskilda skäl kan exempelvis vara att det bedöms som olämpligt att vidarebefordra en uppgift med hänsyn till någon annan persons intressen, till exempel en våldsutsatt persons närstående eller ett barn.

Bestämmelsen gäller inte uppgifter om begångna brott. En uppgift som angår misstanke om ett begånget brott får lämnas endast under de förutsättningar som i övrigt anges i OSL.

8 Barn och unga som utsätts för våld

8.1 Socialstyrelsens föreskrifter

I Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer SOSFS 2014:14, kapitel 6 anges bland annat att när det kommer till socialnämndens kännedom att barn utsätts för våld av en närstående eller bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot en närstående ska nämnden utan dröjsmål inleda en utredning om barnets behov av stöd och hjälp. Nämnden ska vidare bedöma risken för att barnet kommer att utsättas för eller bevittna ytterligare våld.

8.2 Barnperspektiv

Det är viktigt att lyfta barnet eller den unges situation och hålla fokus på barn som lever i miljö där det förekommer våld. Barnperspektivet delas in i tre olika delar där varje del utgör en grund och fokus för förhållningssätt i barnärenden:

Barnrättsperspektivet – Detta perspektiv avser barnets rättsliga status som eget subjekt.

Barnperspektivet – Syftar till att den vuxne ska se barnet och ha det i åtanke.

Barnets perspektiv – Innebär att barnet självt blir lyssnat på och att det utifrån ålder och mognad ges möjlighet att få bidra med sina erfarenheter, synpunkter och förslag.

Att hålla kvar ett barnperspektiv kan ibland var svårt men det är helt nödvändigt vid handläggning i ärenden med barn. I Socialstyrelsens handbok Våld uttalas tydligt att det aldrig kan vara till barnets bästa att leva i en miljö där barnet eller den unge bevittnar eller utsätts för våld.

8.3 Barnfridsbrott

Sedan den 1 juli 2021 kan den som utsätter barn för att bevittna våld dömas för barnfridsbrott. Brottet anges i 4 kap. 3 § brottsbalken (BrB). Syftet är att stärka det straffrättsliga skyddet för barn som bevittnar vissa brott mellan närstående eftersom dessa barn enligt forskning löper ökad risk att drabbas av både psykisk och fysisk ohälsa. Barnfridsbrottet gör det straffbart att låta ett barn bevittna vissa uppräknade brott i 3, 4, 6 och 12 kap. BrB samt straffbara försök till de angivna brotten. Bevittna innebär i barnfridsbrottet att barnet ska ha sett eller hört de väsentliga delarna av brottet. Det finns inget krav på att barnet förstår att det som händer utgör ett brott eller att barnet kan ge uttryck för sin upplevelse. Brottet förutsätter att barnet är närstående eller tidigare närstående till både gärningspersonen och målsäganden i grundbrottet (det bevittnade brottet). Relationen mellan gärningspersonen och målsäganden i grundbrottet saknar betydelse. För åtal i ett barnfridsbrott krävs att grundbrottet är styrkt.

8.4 Faktorer att ta hänsyn till i arbetet med våld i nära relation

Barn och unga som växer upp med våld i nära relation far illa av det i någon form. Förekommer våld i nära relation mot någon i hemmet löper barnet eller ungdomen ökad risk att själv utsättas för våld. För ett barn eller ungdom kan det vara lika allvarligt att bevittna våld som att själv bli utsatt. Även om barnets eller ungdomens fysiska hälsa inte skadas så finns det stor risk att deras psykiska tillstånd och utveckling påverkas. Starka känslor av skuld och skam är en viktig anledning till att våldet förblir osynligt, men det kan finnas flera

förklaringar. Barn och ungdomar kan sakna kunskap om var de kan få hjälp och stöd. Våldet kan av barnet eller ungdomen uppfattas som normalt. Barnet kan ha en egen förståelse och förklaring till våldet, eller vara traumatiserat. Barnet kan också tro att ett avslöjande skulle kunna förvärra situationen. Barn och ungdomar kan också ha signalerat tidigare om våldet men signalerna kan ha misstolkats eller inte uppfattas.

När små barn utsätts för våld är det mest sannolika att symptomen upptäcks på barnavårdscentraler eller förskolor. Små barn signalerar till vuxna på olika sätt. Symptomen är ofta ospecifika, barnet kan uppfattas som gnälligt och rädd att förlora kroppskontakten med förälder. Barn i övre förskoleåldern kan gå tillbaka i utvecklingen och språkutvecklingen kan avstanna.

För något äldre barn kan mobbning, självskadebeteende, aggression, skolkning, snatteri, extrem blyghet, missbruk med mera vara symptom på utsatthet för våld. Dessa symptom kan vara orsaken till att barn och ungdomar aktualiseras inom socialtjänsten genom en anmälan som i första hand inte handlar om våld. Barn har ibland tillskansat sig överlevnadsstrategier som gör att de inte alltid uppvisar några symptom. Symptom kan sedan visa sig i ett senare skede då det är mer lugnt och stabilt i barnets hemsituation. För de flesta barn som lever i våldsutsatta familjer är våldet återkommande och innebär en upprepning av potentiellt traumatiserande händelser.

8.5 Utredning

Utredningen ska vara inriktad på barnets situation utifrån misstankar om våld, egen våldsutsatthet eller bevittnande av våld. Fokus ska vara på barnets eller den unges behov av skydd eller stöd och hur detta ska tillgodoses. Barn och ungas perspektiv ska vara väl synligt i utredningstexten. En väsentlig del av utredningsförfarandet bör bestå i att barnet får möjlighet att berätta om vad det har bevittnat och hur det upplevt våldet.

Det är viktigt att noggrant dokumentera vad barnet har sagt och vara lyhörd för och observera signaler från barn som är lojala med våldsutövaren. Barn som inte berättar något trots omfattande eller allvarlig kännedom om våld är en signal om att barnet inte vågar eller inte har tillåtelse att berätta om våldet. Det är en viktig aspekt vid bedömning av såväl barnets behov som föräldraförmågan hos den som utövar våldet.

Utredningen ska ske enligt utredningsstrukturen Barns Behov I Centrum (BBIC). Enligt Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2014:4 5 och 6 kap) bör man i utredningen beakta behovet av akut stöd och hjälp på kort och lång sikt, våldets konsekvenser för den utsatta, den våldsutsattas nätverk, osv.

Det ska även göras en bedömning av om någon åtgärd behöver vidtas i fråga om vårdnad, umgänge, förmynderskap eller målsägandebiträde enligt 5 kap. 2 § Socialtjänstförordningen, SoF (2001:937). I så fall ska nämnden göra en framställning eller ansökan om det hos den domstol till vilken ärendet hör. Detsamma gäller om nämnden bedömer att ett barn är i behov av målsägandebiträde.

8.6 Bemötande

Barn i utsatta situationer kan ha en oförmåga eller en rädsla för att svara på frågor om sin situation och sina upplevelser. Barnet eller den unge behöver tryggas i hur informationen som framkommit ska presenteras för föräldrarna. Barnet eller den unge kan ha tidigare negativa erfarenheter av att ha berättat om våld. Barnet ska göras delaktigt och det är viktigt att lyssna in barnet.

Vid samtal om våld i nära relationer med barn, eller unga, ska handläggare beakta konsekvenserna av stark stress och trauma, vilket innebär att handläggare behöver lägga vikt vid:

- tydlighet kring handläggarens uppdrag, ansvar och roll
- flexibilitet angående hur, var och när möten kan äga rum
- att förmedla att barnets eller den unges berättelse har betydelse
- att avnormalisera våldet

8.7 Insatser

Socialtjänsten ska erbjuda stöd och skydd till barn och ungdomar som utsatts för våld i en nära relation. Insatserna ska utformas utifrån barnets eller den unges behov.

Insatser beviljas med stöd av 4 kap 1§ Socialtjänstlagen. Insatser som kan ges till barn vid våld i nära relationer är:

- Råd och stöd (= samtal med socialsekreterare)
- Öppenvårdsinsatser (utförs internt av Sociala resursenheten, men kan vid behov även innebära insatser av externa utförare). Innebär individuellt anpassat stöd utifrån behovet i samband med våld i nära relationer. Kan vara stödsamtal och samtal enligt Trappan-modellen.
- Placering utanför det egna hemmet i familjehem eller genom annan placeringsform

Vid allvarligt våld ska insatserna i första hand planeras utifrån barnets skyddsbehov. Det kan innebära att barnet eller den unge behöver placeras i annat boende, med eller utan en vårdnadshavare. Placeringen kan ske med samtycke enligt Socialtjänstlagen eller med stöd av Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. Bedömningen av vilka insatser som behövs ska ta hänsyn till föräldrarnas förmåga och vilja att skydda barnet.

När biståndsbedömda insatser beviljas i form av placering utom det egna hemmet ska en genomförandeplan upprättas där målet för insatserna och hur insatserna ska utföras framgår. Insatserna och genomförandeplanen ska följas upp. När det gäller insatser inom öppenvården formulerar handläggare ett uppdrag och utförare inom öppenvården upprättar genomförandeplan.

Socialtjänsten bör även erbjuda och motivera barnets föräldrar och andra närstående att ta emot råd, stöd eller behandling utifrån barnets behov. Det kan finnas personer av betydelse i barnets nätverk som kan utgöra en resurs för att stötta barnet. Personer i nätverket kan behöva råd och stöd för att kunna göra detta på ett sätt som är bra för barnet.

Barn som har utvecklat en egen problematik med svåra symtom kan behöva remitteras och behandlas av personal som har kompetens inom klinisk barnpsykiatri. Det kan också behövas för barn med olika typer av funktionsnedsättningar, då det kan vara svårt att veta vilka svårigheter är kopplade till funktionshindret och vilka som är en konsekvens av våldet.

8.8 Barn på skyddat boende

Om det är aktuellt med skyddat boende för en vårdnadshavare, ska en samlad bedömning av barnets behov göras utifrån barnets behov och vårdnadshavarens förutsättningar att skydda och ta hand om barnet.

Om det är en av föräldrarna som är utövare av våldet ska förövaren utifrån säkerhetsaspekter inte ha information om de utsattas vistelseadress. Eventuellt umgänge mellan den andre vårdnadshavaren och barnet ska ske på en plats som är säker för barnet.

8.9 Insatser när vårdnadshavare inte är överens

Barn har under vissa omständigheter möjlighet att få tillgång till insatser när vårdnadshavarna inte är överens. Socialnämnden kan enligt 6 kap. 13 a § Föräldrabalken (FB) besluta att åtgärder vidtas även om den ene vårdnadshavaren inte samtycker och om det krävs med hänsyn till barnets bästa och åtgärden gäller:

- psykiatrisk eller psykologisk utredning eller behandling som omfattas av Hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)
- behandling i öppna former som ges med stöd av 4 kap. 1 § SoL
- kontaktperson eller en kontaktfamilj enligt 3 kap. 6 b § första stycket SoL
- insats enligt 9 § 4, 5 eller 6 enligt Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS (1993:387)

8.10 Våld som bakgrund till vårdnadskonflikt

När det förekommit våld i nära relation kan det vid separation bli svåra konflikter mellan vårdnadshavare i frågor som rör vårdnad, boende och umgänge. Det leder ofta till en vårdnadskonflikt som avgörs i domstol. En vårdnadsutredning begärs av tingsrätten och genomförs av familjerätten.

Enligt 5 kap 3 § SoL, och 6 kap 18 § FB framgår att kommunen ska sörja för att föräldrar genom samarbetsamtal kan få hjälp att nå enighet i frågor om vårdnad, boende och umgänge. Tingsrätten kan vid vårdnadstvister uppdra åt socialnämnden att anordna sådana samtal i barnets intresse.

Undantag från krav på samarbetsamtal kan göras om det har förekommit våld inom relationen. Samtalsledaren bör i sådana fall överväga om det är lämpligt att påbörja samarbetsamtal. Socialnämnden kan då underrätta domstolen om att förutsättningar för samarbetsamtal saknas. Redan inledda samtal kan behöva avbrytas om handläggare vid familjerätten bedömer att den ena förälderns enda syfte med att delta är att komma i kontakt med eller kontrollera den andra (SOSFS 2012:4).

8.11 Polisanmälan vid brott mot barn

Socialtjänstsekretessen i 26 kap. 1, 3, 4 och 6 §§ OSL, hindrar inte att en uppgift lämnas till en åklagarmyndighet eller en polismyndighet, om uppgiften gäller misstanke om brott som riktas mot någon som inte fyllt arton år och det är fråga om brott som avses i 3, 4 eller 6 kap. brottbalken eller lagen med förbud mot könsstympning av kvinnor (10 kap. 21 § OSL).

Undantagsbestämmelsen i 10 kap. 21 § OSL innebär således en möjlighet för socialtjänsten att göra en polisanmälan utan hinder av sekretess. Det är inte en lagstadgad skyldighet, utan lagstiftaren har gett socialtjänsten i uppdrag att göra en professionell, självständig helhetsbedömning av när en misstanke är befogad och om nämnden kan avstå eller avvakta med en polisanmälan. Som vid alla beslut och avgöranden som rör barn ska särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. I Socialstyrelsens vägledning ”Socialtjänstens ansvar för polisanmälan vid misstanke om brott mot barn” beskrivs tydligt hur socialtjänsten kan och bör agera vid misstanke om våld mot barn.

När det gäller polisanmälan av barnfridsbrott är det viktigt att tänka på att grundbrottet, alltså brottet mot den vuxne närstående, måste vara anmält. Se rubrik 8.3 *Barnfridsbrott* för mer information om barnfridsbrott.

9. Hedersrelaterat våld

Hedersrelaterat våld kan förekomma både när det gäller barn/unga och vuxna. Vid misstanke om hedersrelaterat våld och förtryck är det viktigt att vid kartläggning av nätverket tänka på att flera familje- och släktmedlemmar kan vara delaktiga i utövandet av våldet.

Hedersrelaterat våld sker i starkt patriarkala system och är centrerat kring kontroll av sexualitet och familjebildning där individers handlingar ses som symboler för släktens/kollektivets heder.

Hedersrelaterat våld och förtryck kräver särskild kompetens både när det gäller stöd till den våldsutsatta och förståelse för de sammanhang där denna typ av våld uppstår. Våldet är ofta sanktionerat av närstående och de som utövar våldet skyddas av övriga anhöriga.

En ungdom som vänder sig till socialtjänsten och berättar om förhållanden i hemmet utifrån en hedersproblematik kan motsätta sig att föräldrarna kontaktas. I dessa situationer kan socialtjänsten behöva tala med den unge vid flera tillfällen och i särskilt allvarliga fall planera för hur skyddet av den unge ska utformas innan beslut om utredning fattas.

Har utredning inletts ska man avvakta med att informera vårdnadshavare tills skyddet är ordnat. Vid placering av en ungdom eller vuxen i skyddat boende i annan kommun, bör om möjligt information först hämtas in om det i den kommunen finns släktingar och/eller vänner som kan röja den nya adressen.

För rådfrågning i ärenden som rör hedersrelaterat våld kan yrkesverksamma vända sig till hedersfortryck.se eller länsstyrelsen Östergötlands nationella stödtelefon 010-2235760. Även Gryning vård erbjuder rådgivande samtal till professionella, telefon 070-262 24.

10 Våldsutövare

I SoL 5 kap 11a § anges att det till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende.

10.1 Bemötande

En person som misstänks utöva våld mot någon närstående ska få ett korrekt bemötande och behandlas med respekt mot sin person om denne söker hjälp av socialtjänsten. Om en vuxen ansöker om stöd för att denne utövar våld och har barn ska en orosanmälan göras till barn- och ungdomsenheten.

Vid varje enskilt tillfälle är det viktigt att göra en avvägning om den sökande ska informeras om att en orosanmälan görs. Avvägningen görs utifrån den information som kommit fram om våldets allvarlighetsgrad och om barnet eller den unge kan vara i behov av skydd.

Arbetsledare för barn och familj kan konsulteras om det är oklart.

Det är viktigt att stötta våldsutövare att ta emot hjälp och hitta strategier och överenskommelser kring hur våldsutövaren ska agera för att inte utsätta någon för våld.

10.2 Insatser

Den som utövar våld mot närstående har rätt att få stöd och hjälp för att förändra sitt beteende. Av Socialstyrelsens allmänna råd, i SOSFS 2014:4, framgår att socialnämnden, med utgångspunkt i barnets behov, bör kunna erbjuda insatser dels till våldsutövande föräldrar, dels till andra våldsutövande vuxna som bor tillsammans med barn.

Insatserna bör syfta till att våldet upphör och att våldsutövaren får en ökad förståelse för hur våld påverkar barn. De bör genomföras med beaktande av barnets behov av trygghet och säkerhet.

Utövare av våld i nära relation kan beviljas råd och stöd i form av samtal med socialsekreterare, individuellt behovsprövade öppenvårdsinsatser som utförs av sociala resursenheten eller samordnare för våld i nära relationer i Lidköping. Våldsutövare har även tillgång till icke biståndsbedömda serviceinsatser som utförs av öppenvården sociala resursenheten. Män som utövar eller utövat våld kan också vända sig till Utväg i Skövde där det finns både gruppverksamhet och enskilda samtal.

11 Skydd och säkerhet

Det är viktigt att det finns beredskap i Essunga kommun att möta vuxna och barn som lever med olika former av skyddade personuppgifter. Det behöver finnas ett säkerhetstänkande på enheterna både kring hanteringen av handlingar för att sekretessbelagda uppgifter inte ska röjas men också kring hur ärendet ska hanteras och vilka på enheterna som ska ha insyn i ärendet. När det finns behov ska handläggare samverka med polis och skattemyndigheten i dessa frågor.

Det är viktigt att tala med den enskilde om hur och var möten kan äga rum om det inkommer ett ärende där en förälder och barn har sekretessmarkering eller annat skydd. Det är också viktigt att motringa om det inkommer en förfrågan om en sekretesskyddad person.

11.1 Hantering av akter

När en risk- och säkerhetsbedömning gjorts och det framkommit att det föreligger allvarligt hot om våld, eller att våldet har varit av så allvarlig art att den utsatta och dennes eventuella barn är i behov av skydd ska personakter och personuppgifter så långt det är möjligt hanteras enligt den rutin som gäller för att hantera ärenden med skyddade personuppgifter.

11.2 Skyddade personuppgifter

Skyddade personuppgifter beskrivs här helt kort. Det finns en utförlig rutin som beskriver vad skyddade personuppgifter är och hur ärenden med skyddade personuppgifter ska hanteras, se styrdokument *Rutin för hantering vid skyddade personuppgifter*.

En del personer som söker stöd hos socialtjänsten på grund av att de har utsatts för våld kan vara i behov av sekretess i form av skyddade personuppgifter, eller redan ha skyddade personuppgifter. Handläggare i socialtjänsten kan bistå med intyg till Skatteverket. Utförlig information om skyddade personuppgifter finns på Skatteverkets hemsida - www.skatteverket.se/privat/folkbokforing/skyddadepersonuppgifter. Särskild rutin finns för hantering av ärenden med skyddade personuppgifter.

11.2.1 Sekretessmarkering

Sekretessmarkering är en varningssignal som sätts i folkbokföringsregistret och fungerar som information om att en särskild prövning ska göras innan uppgifterna om personen lämnas ut.

Det är alltså ingen absolut sekretess. I dagligt tal benämns detta ofta som ”skyddad adress”. Sekretessmarkering beviljas av Skatteverket.

11.2.2 Skyddad folkbokföring

Vid allvarliga förhållanden kan en person söka och få skyddad folkbokföring genom Skatteverket (tidigare kvarskrivning). Den som har skyddad folkbokföring är folkbokförd i tidigare boendekommun efter flytt, eller i en annan kommun som personen inte har haft någon anknytning till. De gamla adressuppgifterna tas bort och den nya adressen registreras inte i folkbokföringen, och sprids därmed aldrig till andra myndigheter. En adress till Skatteverket registreras dit personen får sin post.

11.2.3 Fingerade personuppgifter

I ett fåtal särskilt allvarliga fall kan en våldsutsatt person och dennes barn få byta identitet genom att använda andra personuppgifter än de verkliga. Ansökan om detta görs till polisen. Medgivande lämnas inte om tillräckligt skydd ges vid kvarskrivning och sekretessmarkering.

11.3 Utredningar när någon av föräldrarna har skyddade personuppgifter

11.3.1 Vårdnads-boende-och umgängesutredningar

En förälder som har skyddade personuppgifter kan vid tvist i domstol göra en ”foruminvändning”, för var målet ska handläggas för att ärendet inte ska handläggas i den domstol som har den egna hemvisten som upptagningsområde. Det är Tingsrätten som fastställer hur en utredning ska bedrivas och har möjlighet att vända sig till socialnämnden för att samråda var utredningen ska genomföras.

11.3.2 Barnavårdsutredning

Det är inte belyst i lagstiftningen var en barnavårdsutredning ska göras om en förälder har skyddade personuppgifter då gemensam vårdnad föreligger. Om en förälder och ett barn har skyddad folkbokföring i annan kommun kan det vara lämpligast att genomföra utredningen där. Det är inte lämpligt med gemensam vårdnad vid dessa situationer och socialnämnden behöver ta ställning till att göra en framställan om att överflytta vårdnaden enligt 5 kap 2 § SoF.

11.4 Sekretessbeläggning av barns eller ungas vistelseadress

Det kan vara nödvändigt att fatta beslut om att sekretessbelägga uppgift om barnets vistelseadress i de fall en hotad vårdnadshavare placerats tillsammans med barnet och den andre vårdnadshavaren vill veta var barnet eller den unge är.

Se 12 kap. 3 § första stycket 1, Offentlighets och sekretesslagen.

11.5 Posthantering

I ärenden där det förekommer allvarligt våld och våldsutsatta och eventuella barn är placerade på skyddat boende ska post eller brev från socialtjänst aldrig sändas till hemadressen. Den utsatta ska uppmanas att skaffa en poste restante-adress, box eller hitta en annan lösning för att få tillgång till sin post. Om post skickas till personens adress ska den inte läggas i den vanliga utgående posthögen utan frankeras och läggas på gul postlåda för att så få som möjligt ska se adressen. Om den våldsutsatta har sekretessmarkering eller skyddad folkbokföring via Skatteverket hanteras posten enligt ”Rutin för hantering vid skyddade personuppgifter”.

11.6 Besök på förvaltningen

I ärenden med våld ska besöken ske på trygg plats. Om den våldsutsatta är orolig för att träffa handläggare i kommunens lokaler ska annan plats väljas som är tryggare. I vissa våldsärenden

behöver handläggare ha ett säkerhetstänkande utöver det vanliga kring våldsutsatta och eventuella barn.

11.7 Samverkan vid akut skyddsbehov

När det står klart att ett ärende är akut har handläggaren som gjort bedömningen, oavsett funktion (barn, vuxen, ekonomiskt bistånd, funktionshinder eller äldreomsorg) ett ansvar för att den utsatta får hjälp och att rätt enhet blir kontaktad.

Tjänstgörande chef ska informeras, för att tillsammans med handläggaren göra en risk- och säkerhetsplanering. Beslut ska också tas om hur den akuta handläggningsprocessen ska genomföras så att den enskilde får det skydd och det stöd den är i behov av.

Vid misstanke om att barn utsätts för våld ska en bedömning göras av när och hur vårdnadshavarna till barnet ska kontaktas och delges informationen. En bedömning av allvarlighetsgraden av våld ska alltid göras samt en skydds- och säkerhetsbedömning för barnet eller den unge.

Om det föreligger dom avseende växelvis boende och umgänge har socialnämnden ansvaret för skydd för barnet eller den unge. Handläggare ska då uppmana våldsutövaren att inte träffa barnet innan skyddsbehovet är klarlagt. En framkomlig väg kan vara att motivera den misstänkte våldsutövaren att inte träffa barnet under utredningstiden.

11.8 Rättsväsendet

Om den våldsutsatta har gjort en polisanmälan har denna oftast rätt till ett målsägandebiträde som kan vara till stöd och hjälp under både förundersökning och rättegång. Åklagaren kan besluta om kontaktförbud (tidigare kallat besöksförbud), vilket innebär förbud för den person som utövar våld att söka upp eller ta kontakt med den våldsutsatta. Kontaktförbudet kan också gälla förbud att vistas i närheten av bostaden eller arbetsplatsen. Exempel på andra skyddsåtgärder är personskydd, trygghetstelefon och brottsofferstöd.

Bilaga 1

Fakta om våld i nära relationer

Normaliseringsprocessen och våldets olika former

Ofta finns betydande faktorer såsom makt och kontroll samt normalisering representerade i de relationer där våld förekommer. I en relation som präglas av våld sätts ofta den våldsutsatta i situationer där hopp och förtvivlan blandas. Även om många våldsutövare upplever att de är utan kontroll eller är styrda av känslostormar när de utövar våld är deras beteende inte oavsiktligt. Normaliseringsprocessen beskriver hur båda parterna rättfärdigar och normaliserar våldet. Ju längre tid våldet pågår desto starkare blir normaliseringen. Den våldsutsatta internaliserar våldsutövarens förklaringar till våldet och tar därmed på sig skuld. Relationen lever vidare genom att goda stunder ges.

Våld i nära relation kan ge sig uttryck i olika former, nedanstående är de vanligast förekommande och flera kan förekomma samtidigt.

- **Fysiskt våld:** Varje form av slag, knuff, spark, bett, kvävning, skakningar, att bli kastad mot vägg/golv samt bruk av vapen betraktas som fysiskt våld. Vanligast är slag mot ansikte och huvud. När en gravid person utsätts för våld riktas våldet oftast mot magen. Det fysiska våldet behöver inte ge synliga märken för att betraktas som våld.
- **Psykiskt våld:** Kan t.ex. utgöras av verbala hot och kränkningar, hot om fysiskt våld på egen eller annan person, eller tvång, trakasserier, glåpord, kontroll, förödmjukande beteende, isolering och förlöjligande. Det kan handla om hot om att ta barnen, att skada ett husdjur som den våldsutsatta håller kärt, att se till att personen inte får sova, att få denne att skämmas, etcetera.
- **Sexuellt våld:** Innefattar sexuella trakasserier, våldtäkt, fysiskt våld riktat mot könsorganen, tvinga någon att utföra eller bevittna sexuella handlingar, könsstympning och användande av sexuellt kränkande språk.
- **Materiellt och ekonomiskt våld:** Kan handla om att våldsutövaren avsiktligt slår sönder eller förstör inredning, möbler, dagböcker, brev, etc. Det materiella våldet fungerar ofta som skrämseleknik. Det kan leda till att den våldsutsatta förmås skriva under papper som får negativa konsekvenser. Personer som är beroende av andra för vård och omsorg i vardagen kan utsättas för vanvård eller försummelse, undanhållande av medicin eller att inte få tillräckligt näringsrik kost. Det kan handla om kontroll av en persons inkomster, utgifter och tillgångar eller att hindra en person från eget arbete och boende. Ekonomiskt våld kan göra den utsatta personen beroende av utövaren.
- **Latent våld:** Kan vara påminnelser om tidigare våldshändelser, både verbala och fysiska uttryck som en person använder för att påminna om en tidigare våldshandling. En signal om att en ny våldshandling ligger nära. Det kan räcka med att påminna om något som hände vid ett speciellt tillfälle (ex. ”Kommer du ihåg hur det blev förra gången...”). Latent våld kan orsaka ångest, oro och otrygghet eftersom den våldsutsatta vet vad förövaren är kapabel till.
- **Hedersrelaterat våld och förtryck:** Här finns det ofta flera förövare som kontrollerar och utsätter en person för våld och förtryck. Starka traditioner och förväntningar kan finnas inom denna typ av våldsproblematik. För den våldsutsatta kan det vara oerhört svårt att bryta upp från en eller flera våldsutövare eftersom det kan innebära att ett kollektiv av släkt, familj och vänner vänder sig mot den våldsutsatta. I dessa sammanhang kan det finnas många personer som försöker få den våldsutsatta att återvända till våldsutövaren och påtryckningarna kan vara

överhängande. Både flickor och kvinnor, pojkar och män utsätts för hedersrelaterat våld och förövarna kan vara både kvinnor och män. Homo- och bisexuella personer samt transpersoner kan vara särskilt utsatta.

- Funktionshinderrelaterat våld: Handlingar som direkt riktar sig mot själva funktionsnedsättningen hos den våldsutsatta och försvårar en redan utsatt situation, t.ex. flytta undan rollatorn eller ta ut batterierna ur hörapparaten.
- Försummelse - våldsutsatta i särskilt sårbara situationer, som till exempel personer med funktionsnedsättning eller äldre, kan utsättas för försummelse genom brist på mat, hälsovård, medicin och tillsyn samt bristande hygienskötsel.
- Social utsatthet – frihetsinskränkningar som isolering genom att bli hindrad från att träffa släkt och vänner eller att delta i sociala aktiviteter.

Bilaga 2

VIR-gruppen - kompetensgrupp ”Våld I nära Relationer”

VIR-gruppen ska utgöra stöd till övriga medarbetare i enskilda ärenden, tillgodose enheternas behov av kunskap i ämnet samt utgöra arbetsgrupp för att utveckla arbetet inom området våld i nära relationer. Gruppen är sammansatt av flera olika funktioner inom social sektor och har spetskompetens för området våld i nära relationer.

Mål för VIR-gruppens arbete:

I linje med socialnämndens mål –

Att ha en organisation som medger att alla kommuninvånare som är eller har varit utsatta för våld i nära relation ska kunna få sitt behov av skydd och stöd tillgodosett. För barn gäller det också de barn som har bevittnat eller på annat sätt upplevt våld i nära relation. Även den som har utövat våld ska ges möjlighet att få sitt behov av stöd för att förändra sitt beteende tillgodosett genom organisationen.

är målet för VIR-gruppens arbete att:

Alla medarbetare i Essunga kommun har god kännedom om våld i nära relationer och arbetar utifrån aktuella riktlinjer och rutiner, därefter upprätthålla kunskaperna bland medarbetarna i Essunga kommun.

Målgrupper som VIR-gruppens arbete ska rikta sig till

- Barn som har utsatts eller riskerar att utsättas för våld, har bevittnat eller på annat sätt upplevt våld i nära relation
- Vuxen våldsutsatt i nära relation
- Våldsutövare i nära relation

Deltagare

Representant från	Spetskompetens
Myndighet Barn o familj	Barn som upplever våld i hemmet
Myndighet Vuxen	Våldsutsatta och våldsutövare, vuxna
Myndighet Ekonomiskt bistånd	Våldsutsatta och våldsutövare, vuxna - ekonomi
Myndighet LSS	Våldsutsatta med funktionshinder
Myndighet Biståndsbedömare ÄO	Våldsutsatta äldre och sjuka
Integration	Hedersrelaterat våld, kulturkompetens
Utförare Soc resursenheten barn	Familjeperspektiv, samtal med barn
Utförare Soc resursenheten vuxen	Våldsutövare vuxna
Utförare Soc resursenheten vuxen	Våldsutsatta vuxna
Utförare stödpedagog FHO	Våldsutsatta med funktionshinder

Som spetskompetens gällande skyddade personuppgifter och verksamhetssystemet kan administrativ handläggare från myndighetsavdelningen kallas in vid behov

VIR-gruppens uppdrag

- Gruppen är främst en kunskapsgrupp. Ärendehandledning genomförs i den ordinarie arbetsgruppen, men medarbetare från olika verksamheter inom social sektor kan vid behov lyfta avidentifierade ärenden för rådgivning i VIR-gruppen.
- Gruppen tar fram förslag till metoder och förslag till att uppdatera rutiner vid behov.
- Gruppen tittar samordnat på utbildningar som erbjuds, bedömer vilka utbildningar det finns behov av och lämnar förslag till enhetschef om lämpliga utbildningar.

- Deltagarna har en aktiv dialog med sin arbetsgrupp och för frågor från arbetsgrupp till VIR-grupp samt för kunskap och metoder från VIR-grupp till sin arbetsgrupp.
- Deltagarna ska även sprida kunskap genom att hålla i gemensamma informationsträffar för verksamheter inom Social sektor. På sikt kan uppdraget även innefatta spridning av information och kunskap till verksamheter utanför social sektor.
- Deltagarna ska bevaka sitt spetskompetensområde, reflektera över hur socialnämnden arbetar i förhållande till området och kring förändringar och utveckling som behöver göras.

Ansvar

Samordnaren ansvarar för:

- att sammankalla gruppen till regelbundna möten
- att sammanställa och skicka ut dagordning inför möten
- att hålla i gruppens möten och skriva mötesanteckningar
- att föreslå diskussionsämnen och arbetsuppgifter (delat ansvar med övriga deltagare)
- att vara kontaktperson gentemot verksamheter som inte representeras i VIR-gruppen

Deltagarna ansvarar för:

- att medverka aktivt i VIR-gruppens arbete vid, mellan och inför möten för att föra arbetet framåt i enlighet med gruppens uppdrag (se VIR-gruppens uppdrag).
- att bevaka sitt spetskompetensområde, genom att områdesspecifik kunskap och information som deltagarna får genom sitt dagliga arbete eller utbildningar, delges den övriga gruppen.

Deltagarnas enhetschefer ansvarar för:

- att deltagarna ges förutsättningar att utföra sitt uppdrag i gruppen
- att deltagarna ges utrymme för frågor om våld i nära relationer på APT när det gäller frågor som rör hela personalgruppen

Deltagarnas arbetsledare ansvarar för:

- att deltagaren ges utrymme vid arbetsgruppens möten att informera från VIR-gruppen
- att arbetsgruppen vid möten har utrymme att diskutera frågor om våld i nära relationer

Dagordning för VIR-gruppens möten

VIR-gruppens möten följer en fastställd dagordning enligt nedan. Samordnaren ansvarar för att skicka ut dagordningen och deltagarna ansvarar för att bidra till innehållet genom att anmäla frågor under punkterna i dagordningen till samordnaren.

- Vilka är kallade till mötet? Vilka deltar?
- Genomgång och uppföljning av tidigare protokoll
- Eventuella övriga frågor till senare punkt (ska helst vara anmälda tidigare)
- Frågor/information som deltagarna har med sig från enheterna
- Nyheter och aktuellt
- Utbildningar – genomgångna och framtida
- Utvecklingsområden på kort och lång sikt – pågående arbete och fråga om eventuella nya områden
- Övriga frågor
- Hur går vi vidare - vad ska vi göra till nästa möte?

Bilaga 3

Samtal med våldsutsatta och våldsutövare

Våga se

Många gånger är det svårt att ana att en person är utsatt för våld och det är därför viktigt att våga se och våga fråga.

Följande signaler är viktigt att vara uppmärksam på:

- Personen ställer in möten upprepade gånger och har svårt att komma hemifrån.
- Personen avböjer stöd som innebär insyn i hemmet eller vardagen.
- Personens pengar tar slut snabbt.
- Personens partner (eller god man, kontaktperson, förälder eller vän) är med vid alla möten och pratar kanske över huvudet på den våldsutsatta.
- Utagerande beteende, sexuellt eller på annat sätt.
- Depression.
- Sjukskrivning och många sjukvårdsbesök, ofta med diffusa symtom.
- Rädsla, oro, ångest, sömn- och koncentrationssvårigheter.
- Psykosomatiska symtom som magont, huvudvärk, ryggvärk, etc.
- Ökad alkohol-, drog- eller läkemedelsanvändning.
- Sönderslagna tillhörigheter och möbler, hål i dörrar och väggar
- Fysiska märken, såsom blåmärken, svullnader, rivmärken.
- Verbala eller fysiska reaktioner vid exempelvis beröring, synintryck och ljud.
- Beteendeförändringar.
- Personen beskriver sig själv som en belastning för sin partner eller andra närstående, vilket även kan gälla professionella i personens nätverk.

Våga fråga

Av flera anledningar kan det kännas svårt att fråga om våld. Det kan exempelvis finnas en rädsla för att kränka personen vid frågor om våldsutsatthet eller våldsbeteende. Det kan även vara svårt att hantera situationen om det är oklart hur informationen som den våldsutsatta anförtror ska bemötas. Nedanstående kan vara vägledande:

- Våga fråga och lyssna: I de fall som den våldsutsatta inte själv berättar, men där du misstänker att hen utsätts för våld eller har ett våldsbeteende är det viktigt att våga fråga. Gå varligt fram, avsätt tid för att lyssna och var beredd på att höra vad hen har att säga. Tänk på att det kan vara första gången den enskilde berättar om situationen.
- Stöd: Låt den våldsutsatta berätta utan att bli avbruten. Lyssna. Personen kan bära på känslor av skam och skuld. Tala om för personen att ingen har rätt att bruka våld mot hen. Den våldsutsatta kan ha varit utsatt i flera år av systematisk misshandel. Om personen ger ett förvirrat och/eller splittrat intryck innebär det inte att personen inte är trovärdig. Våldet har inte bara fysiska effekter utan även långtgående psykiska konsekvenser. När den våldsutsatta berättar är det viktigt att bekräfta berättelsen och inte ifrågasätta, du behöver nödvändigtvis inte säga så mycket själv. Det är viktigt att den våldsutsatta förstår att hen inte är ensam. Om personen berättar om sitt våldsbeteende är det viktigt att inte vara dömande under samtalets gång.

- Uppmuntra till samtal: På grund av känslor av skuld och skam berättar en våldsutsatt eller förövare till en början oftast bara en liten del av sanningen. Visa inte bestörtning över personens berättelse utan var empatisk och uppmuntra personen att berätta vidare. Personen du möter befinner sig ofta i kris.
- Barnens situation: Ta reda på om det finns barn i familjen och var de befinner sig. Försök också att ta reda på om barnen hört eller sett övergreppen mot den våldsutsatta och/eller själva blivit utsatta. Tänk på att informera om din anmälningsplikt. Familjen ska i dessa fall omedelbart få kontakt med myndighetsenheten, barn och vuxna, för en bedömning av barnens hjälpbehov. Barn som inte är skrivna på adressen (t.ex. sambos barn på besök) behöver också uppmärksammas och ev. kontakt med den socialtjänst där detta/dessa barn är skrivna kan behöva tas.
- Sekretessinformation till den enskilde: Gör klart för den våldsutsatta att det som berättas inte kommer att komma till våldsutövarens kännedom. Det är av vikt att den enskilde informeras om sekretessen för att denne ska våga tala om våldet. Om du måste prata med någon ska den våldsutsatta först tillfrågas. Det kan vara farligt för den våldsutsatta om våldsutövaren får vetskap om kontakten med socialtjänsten. Det är även viktigt att våldsutövaren får information om att arbetet sker under sekretess och att tystnadsplikt föreligger, tänk på att informera om din anmälningsplikt när det avser barn.

Exempel på frågor när man anar att personen utsatts för våld

- Jag ser att du har skador (blåmärken, sår, smärtor vid rörelse, osv). Vill du berätta vad som hänt? Har någon gjort dig illa?
- Har du blivit skadad fysiskt eller psykiskt av din partner eller annan nära person? Hur ofta? När hände detta senast?
- Hur har du det hemma/ i din relation? Vad händer när du är oense eller bråkar med din partner eller annan familjemedlem? Blir du någonsin rädd?
- Känner du att du är i fara? Är det säkert för dig att gå hem?
- Har någon närstående någonsin hotat att göra dig, sig själv eller andra illa?
- Har någon någonsin försökt hindra dig från att göra saker som är viktiga för dig?
- Har någon närstående kallat dig för kränkande saker eller tvingat dig att göra något du inte vill?

Kom ihåg att alltid fråga om eventuella barn som kan ha upplevt våldet! Om så är fallet ska socialtjänsten kontaktas.

Frågor om sexuellt våld kan vara särskilt känsliga. Det kan vara bra att vänta med dessa tills man träffats några gånger:

- Har du någon gång utsatts för sexuella handlingar mot din vilja?
- Du har berättat att du utsatts för fysiskt och/eller psykiskt våld. Då är det också vanligt att man utsatts för sexuella kränkningar. Har du någon gång tvingats eller pressats till något du inte ville?